

Nr 217.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående subventionering av vissa varor m. m.; given Drottningholms slott den 21 oktober 1949.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

GUSTAF

John Ericsson.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I syfte att motverka den höjning av konsumentprisnivån, som eljest skulle bli en följd av kronans devalvering, föreslås dels en utvidgning av importsubventioneringen av vissa varor, innefattande även subventionering av hushållens bränslekostnader, dels prissänkning å vissa inom landet producerade livsmedel genom anlåtande av statliga bidrag, dels ock en utvidgning av systemet med prisclearing till att omfatta även kaffe. För dessa ändamål äskas å tilläggsstat dels 90 000 000 kronor till Subventionering av importen av vissa varor, dels 63 000 000 kronor till Prisnedsättning å vissa livsmedel, dels ock 17 000 000 kronor till Prisclearing å kaffe.

*Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Drottningholms
slott den 21 oktober 1949.*

N ä r v a r a n d e :

Statsministern ERLANDER, statsråden SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, ANDERSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler t. f. chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Ericsson, fråga om subventionering av införseln av vissa varor m. m. och anför.

Under senare år ha olika åtgärder tillgripits i syfte att förebygga att den stegring av prisnivån utomlands, som ägt rum under vissa perioder efter krigets slut, skulle slå igenom på den svenska marknaden och föranleda en stegring av levnadskostnaderna inom landet. Sålunda har från och med budgetåret 1946/47 subventionering av införseln av vissa varor ägt rum. Under budgetåret 1948/49 kompletterades dessa åtgärder med en subventionering av hushållens bränslekostnader. Vidare har den prisclearing, som under krigsåren genomfördes i syfte att utjämna förefintliga olikheter i fråga om inköps- och produktionskostnaderna för vissa varuslag och därigenom förebygga prishöjningar, fortsatt även under efterkrigsåren.

Dessa strävanden att hålla tillbaka en eljest oundviklig ytterligare stegring av levnadskostnaderna ha varit en viktig förutsättning för den förda stabiliseringspolitiken. Såsom framgår av en av chefen för finansdepartementet tidigare denna dag lämnad redogörelse har vid de förhandlingar, som ägt rum mellan regeringen och företrädare för olika intressegrupper, enighet rått om önskvärdheten av att denna politik fortsattes. En förutsättning för att så skall kunna ske är emellertid allttjämt, bland annat, att utifrån kommande prisstegringstendenser icke tillåtas slå igenom på den svenska marknaden i den mån de äro av betydelse för levnadskostnaderna. Såsom även närmare utvecklats av chefen för finansdepartementet har den devalvering av den svenska kronan, som företagits efter det att nyssnämnda överläggningar hållits, i viss mån komplicerat utgångsläget för en fortsatt stabiliseringspolitik. De återverkningar på levnadskostnaderna i Sverige, som devalveringen kan väntas erhålla, äro dock icke av större omfattning än att det synes möjligt att neutralisera desamma. Vissa förslag i detta syfte framläggas i den proposition, som Kungl. Maj:t tidigare denna dag på föredragning av chefen för finansdepartementet beslutat förelägga riks-

dagen angående bemyndigande att till clearingkassa för kaffe överföra tull, tilläggstull och skatt å kaffe, m. m. Såsom chefen för finansdepartementet uttalat i anförande till statsrådsprotokollet i samband med framläggandet av denna proposition, erfordras olika åtgärder för att förebygga att devalveringen medför en stegring av levnadskostnaderna. Jag torde nu få upptaga hithörande frågor.

Till Subventionering av införseln av vissa varor anvisades å tilläggsstat I för budgetåret 1946/47 ett reservationsanslag å 25 000 000 kronor (prop. 360/46; r. skr. nr 567). Till samma ändamål anvisades för budgetåret 1947/48 ett reservationsanslag av 35 000 000 kronor (prop. 250/47; r. skr. nr 419). Genom beslut av 1948 års riksdag (prop. 284/48; r. skr. nr 432) medgavs att det av riksdagen för budgetåret 1947/48 anvisade reservationsanslaget till Subventionering av införseln av vissa varor, trots ändrade förutsättningar, även fortsättningsvis finge användas till därför avsett ändamål. I fråga om de under tiden till och med utgången av budgetåret 1948/49 vidtagna subventionsåtgärderna torde jag få hänvisa till förenämnda propositioner ävensom till proposition nr 172 till innevarande års riksdag.

I sistnämnda proposition erinrade departementschefen om att 1948 års beslut om fortsatt importsubventionering, trots i viss mån ändrade förutsättningar, grundade sig därpå att en sådan ansågs erforderlig för genomförandet av den prisstabilisering, vilken utgjorde förutsättningen för den på våren 1948 träffade uppgörelsen med tjänstemännens huvudorganisationer i fråga om grunderna för höjning av lönerna enligt statens löneplansförordning (proposition 276/48). Efter att ha erinrat om att priserna på de subventionerade råvarorna bomull och hudar låge så avsevärt över respektive kalkylpriser, att betydande importprissänkningar skulle erfordras för att importsubventioneringen skulle kunna slopas utan prishöjningar på den svenska marknaden, uttalade departementschefen:

Vid bedömandet av det föreliggande spørsmålet anser jag mig böra fästa avgörande vikt vid att den lönestabilisering, som uppnåtts inom landet och som utgör en av hörnstenarna i den förda politiken för ernående av samhällsekonomisk balans, är helt beroende av en motsvarande stabilisering av priserna. Det är därför enligt min mening uteslutet, att man i nuvarande läge skulle kunna acceptera den relativt betydande stegring av levnadskostnaderna, som bleve följderna av ett slopande av importsubventionerna. Jag vill i detta sammanhang erinra om de vid årsskiftet 1948/49 med tjänstemännens huvudorganisationer förda förhandlingar, för vilka en redogörelse lämnats i proposition nr 34 till årets riksdag. Dessa överläggningar ha lett till överenskommelse om fortsatt bindning under år 1949 av det rörliga tillägget å lönerna på samma sätt som under det senare halvåret 1948, förutsatt att pristalet ej uppgår till minst 124. De stora samhällsgrupper, för vilka lönerna bestämmas avtalsmässigt, ha vidare, under förutsättning av en i stort sett oförändrad prisnivå, lämnat sin anslutning till en prolongering av de löneavtal, som gällde närmast före innevarande år.

Beträffande subventioneringens omfattning uttalade departementschefen, att densamma borde liksom hittills varit fallet begränsas till att avse sådana importerade råvaror eller intill råvarustadiet stående varor, vilkas importpriser utövade ett avsevärt inflytande på den allmänna prisnivån i landet, dock med möjlighet för Kungl. Maj:t att i fall, där särskilt starka prispolitiska skäl kunde anföras, förordna om importsubvention även av andra varuslag. Subventionsåtgärder borde kunna vidtagas endast efter beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall, varvid Kungl. Maj:t borde meddela närmare föreskrifter rörande subventioneringens utformning i detalj. En redogörelse för vidtagna subventionsåtgärder borde framläggas för 1950 års riksdag.

Den totala kostnaden för en subventionering av införseln av bomull och hudar under budgetåret 1949/50 beräknades till omkring 28 000 000 kronor, fördelade med omkring 15 000 000 kronor för bomull och omkring 13 000 000 kronor för hudar. Då vid utgången av budgetåret 1948/49 en reservation av omkring 11 000 000 kronor beräknades kvarstå på anslaget till Subventionering av införseln av vissa varor, skulle således för täckande av kostnaderna för de ifrågasatta subventionsåtgärderna erfordras ytterligare omkring 17 000 000 kronor. Med hänsyn till det ovissa prisläget, vilket gjorde kostnadsberäkningen i viss mån osäker, avrundades beloppet i propositionen till 20 000 000 kronor. En begränsning av anslaget till detta belopp förutsatte emellertid, framhöll departementschefen, att någon ytterligare nämnvärd stegring av priserna icke komme att äga rum under budgetåret 1949/50.

I statsutskottets av riksdagen godkända utlåtande (nr 168) tillstyrkte utskottet, att ett subventionsförfarande i av departementschefen angiven omfattning måtte komma till stånd under budgetåret 1949/50, dock med begränsning av anslagsbeloppet till 17 000 000 kronor.

Av de för subventionering av importen under budgetåret 1949/50 tillgängliga medlen har hittills tagits i anspråk ett belopp av 3 280 000 kronor, som genom Kungl. Maj:ts beslut den 8 juli 1949 ställts till priskontrollnämndens förfogande för subventionering med 20 öre för kilogram av sådan bomull, som under andra halvåret 1949 förbrukats av spinnerierna för framställning av rent bomullsgarn samt sytråd, vigognegarn, cottolingarn och cellulblandat bomullsgarn. Subventionsbeloppet har beräknats med utgående från ett oförändrat kalkylpris av 2 kronor 87 öre för kilogram bomull. För importen av hudar ha ytterligare medel ännu icke anvisats under innevarande budgetår. Däremot har Kungl. Maj:t genom beslut den 26 augusti 1949 medgivit, att subventionering av införseln av hudar må äga rum beträffande hudar, vilka inköpts under det första halvåret men införts eller komma att införas till riket först under andra halvåret 1949 samt bemyndigat nämnden att för detta ändamål taga i anspråk kvarstående del av ett genom beslut den 11 mars 1949 anvisat belopp om

6 500 000 kronor. Denna subventionering skall äga rum med tillämpning av tidigare gällande grunder, innebärande bl. a. ett kalkylpris å hudar för garverierna om 1 krona 61 öre för kilogram.

Enligt bemyndigande av 1948 års riksdag tillämpades under bränsleåret 1948/49 en Subventionering av hushållens bränslekostnader med anlitande av den av statens bränslekommission förvaltade koleclearingkassan. En redogörelse för den närmare utformningen av och kostnaderna för denna subventionering har lämnats i proposition nr 172 till innevarande års riksdag, till vilken jag torde få hänvisa. I samma proposition föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att å riksstaten för budgetåret 1949/50 under tolfte huvudtiteln anvisa till Subventionering av hushållens bränslekostnader ett reservationsanslag av 25 000 000 kronor. Angående detta anslag anförde departementschefen till statsrådsprotokollet, bl. a., att samma skäl som gällde för en fortsatt importsubventionering under budgetåret 1949/50 även motiverade, att en subventionering av hushållens bränslekostnader bibehölls under nämnda budgetår. För den händelse förutsättningar skulle visa sig föreligga för en avveckling av koksregleringen under budgetåret 1949/50 borde emellertid frågan om bränslesubventioneringen upptagas till förnyad prövning.

I en den 30 april 1949 dagtecknad, inom folkhushållningsdepartementet upprättad promemoria, vilken överlämnats till statsutskottet, uttalades sedermera att — så vitt då kunde bedömas — något anslag till subventionering av hushållens bränslekostnader icke behövde uppföras å riksstaten för budgetåret 1949/50. Vidare anfördes att tidigare stor osäkerhet rätt beträffande bl. a. det framtida importpriset på fasta bränslen. Inom bränslekommissionen hade man dock ansett det försvarligt att räkna med oförändrade importpriser för bl. a. koks, men anført, att en utjämning av den då rådande prisdifferensen mellan Ruhrkoks och övrig västeuropeisk koks skulle kunna komma att medföra en ökad totalkostnad. Resultaten av de vid tiden för promemorians överlämnande slutförda avtalsförhandlingarna beträffande koksimport under år 1949 talade emellertid för att totalkostnaden för denna import i stället komme att sjunka, varför kokspriset i lagerhandeln torde kunna sänkas.

Föredraganden. Såsom framgått av den föregående redogörelsen grundades redan 1948 års beslut om fortsatt importsubventionering samt subventionering av hushållens bränslekostnader under budgetåret 1948/49 på nödvändigheten av att åstadkomma en sådan stabilisering av levnadskostnaderna, som var en förutsättning för den då inledda stabiliseringspolitiken. Även då dessa spörsmål behandlades i våras fästes avgörande vikt vid lönestabiliseringens beroende av en motsvarande stabilisering av priserna. Enligt min mening är detta samband alltjämt av avgörande betydelse vid utformningen av fortsatta åtgärder på detta område.

Sedan fullmäktige i riksbanken den 19 september 1949 beslutat höja

växelkursen mellan svenska kronor och amerikanska dollar från 3,60 till 5,18 kronor per dollar, måste man räkna med en höjning av priserna på vissa importvaror. En närmare redogörelse för de sannolika verkningarna av denna åtgärd på de svenska importpriserna har lämnats av chefen för finansdepartementet i det tidigare åberopade anförandet till statsrådsprotokollet denna dag. Det framgår härav att läget alltjämt är oklart, och att inverkningarna på prisnivån av den svenska kronans devalvering ännu endast ungefärligt kunna uppskattas. Prisstegringstendenserna kunna bland annat komma att i viss mån motverkas av en strävan att överflytta inköpen till billigare marknader. Vidare synes det icke uteslutet, att de prisfallstendenser, som tidigare under året framträtt på olika marknader, efter en viss övergångstid ånyo kunna göra sig gällande. Uppenbart är emellertid att ett fasthållande vid stabiliseringspolitiken förutsätter längre gående åtgärder för en stabilisering av importvarupriserna än de av riksdagen tidigare lämnade bemyndigandena innefatta. Det synes sålunda sannolikt, att importpriserna på de nu subventionerade varorna, bomull och hudar, i varje fall temporärt komma att stiga, varför ett bibehållande av kalkylpriserna förutsätter en ökning av subventionsbeloppet. Det kan även visa sig nödvändigt att utsträcka subventioneringen till att omfatta andra varugrupper. Med hänsyn till den alltjämt rådande ovissheten om prisutvecklingen är det för närvarande icke möjligt att närmare ange de varuslag, som härvid böra komma i fråga. På samma sätt som hittills varit fallet bör emellertid subventioneringen begränsas till att avse sådana importerade råvaror eller intill råvarustadiet stående varor, vilkas priser utöva ett avsevärt inflytande på den allmänna prisnivån inom landet, dock med möjlighet för Kungl. Maj:t att i fall, där särskilt starka prispolitiska skäl kunna anföras, förordna om importsubvention även av andra än nu angivna varuslag. Subventioneringsåtgärder böra kunna vidtagas endast efter beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall. Kungl. Maj:t bör därvid på samma sätt som hittills skett meddela närmare föreskrifter om subventioneringens utformning i detalj. En redogörelse för vidtagna subventionsåtgärder bör även föreläggas 1950 års riksdag.

För nu ifrågakvarande ändamål finnes för budgetåret 1949/50 disponibelt ett sammanlagt belopp av omkring 28 000 000 kronor. Hur mycket som härutöver kommer att erfordras för den utvidgning av subventioneringen, som jag förordat, kan för närvarande icke mera exakt angivas. Jag räknar emellertid med att ett ytterligare belopp av 90 000 000 kronor skall vara tillfyllest för ändamålet. Jag förutsätter härvid, att jämväl kostnaderna för erforderlig subventionering av hushållens bränslekostnader skola få bestridas från detta anslag.

Möjligheterna att neutralisera devalveringens återverkningar på konsumentprisnivån genom en utvidgad subventionering av importvaror samt subventionering av hushållens bränslekostnader äro emellertid av olika skäl

begränsade. Man måste sålunda räkna med att subventionering av tekniska skäl knappast kan genomföras beträffande vissa importvaror, vilkas priser äro av betydelse för levnadskostnaderna. Det är vidare angeläget att de åtgärder, som nu vidtagas för att förebygga en stegring av levnadskostnaderna, avvägas på sådant sätt, att de även kunna neutralisera såväl en säsongmässig uppgång av priserna som nu oförutsebara sekundära verkningar av devalveringen. Med hänsyn härtill och till den av chefen för finansdepartementet framhållna önskvärdheten av att åstadkomma en ökad marginal mellan levnadskostnadsindex och det i samband med lönestabiliseringen förutsatta pristaket kan det bli nödvändigt att utsträcka subventioneringen på vissa importvaror längre än den på dem belöpande prisstegringen i och för sig motiverar. Detta kan komma i fråga exempelvis beträffande subventioneringen av hushållens bränslekostnader. Det av mig nyss angivna kostnadsbeloppet 90 000 000 kronor är beräknat med hänsynstagande härtill.

Risk föreligger emellertid att en alltför långt gående subventionering av ett relativt begränsat antal importvaror kan medföra en alltför stark förskjutning av prisrelationerna. På grund härav synes det önskvärt att möjligheter öppnas att utsträcka subventionsförfarandet över ett mera vidsträckt område. Särskilt synas i detta sammanhang livsmedelspriserna böra beaktas. Vissa förslag i syfte att förebygga en höjning av priserna på livsmedel framläggas i den proposition rörande prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, som Kungl. Maj:t tidigare denna dag på föredragning av chefen för jordbruksdepartementet beslutat framlägga för riksdagen. Jag återkommer längre fram till vissa andra åtgärder med samma innebörd. Härutöver böra i vissa fall åtgärder kunna vidtagas för att få till stånd en sänkning av nu gällande priser.

Under krigsåren tillämpades sedan hösten 1940 ett system med s. k. förmalningsersättning. Dessa ersättningar, vilka utbetalades till kvarnarna för av dem förmalen spannmål, utgingo till och med förmalningsåret 1943/44 för såväl handelsförmalning som löneförmalning. Från och med år 1944/45 begränsades de emellertid till att avse endast handelsförmalning. Kungl. Maj:t torde nu böra beredas möjlighet att, om förhållandena föranleda därtill, återinföra dessa ersättningar vid handelsförmalning av vete och råg. Därest ersättningen komme att bestämmas till sju kronor för deciton, skulle detta möjliggöra en sänkning av mjölpriset med 9 öre för kilogram. Kostnaden för en förmalningsersättning av denna storlek kan beräknas uppgå till 46 000 000 kronor för helt budgetår. För den återstående delen av innevarande budgetår erfordras för ändamålet 31 000 000 kronor, varför ett anslag å detta belopp torde få äskas av riksdagen.

Vidare synes en sänkning av priserna på fläsk och ost kunna ifrågakomma. Kostnaden härför skulle, därest sänkningen antages utgöra omkring 20 öre för kilogram för fläsk och omkring 30 öre för kilogram för ost, uppgå till

i runt tal 41 000 000 kronor för helt år eller ungefär 27 000 000 kronor för återstoden av budgetåret.

Man måste härutöver räkna med att ett tillskott kan visa sig behövt till den av livsmedelskommissionen förvaltade clearingkassan för kolonialvaror. Särskilt bör uppmärksammas det medelsbehov, som kan uppstå till följd av import av köttvaror och socker från icke devalverande länder. Jag räknar med att ett belopp av 5 000 000 kronor skall vara tillräckligt för att tillgodose nu ifrågasatt behov under återstoden av innevarande budgetår.

För prisnedsättning å vissa livsmedel skulle sålunda enligt de av mig nu angivna riktlinjerna erfordras sammanlagt (31 000 000 + 27 000 000 + 5 000 000 =) 63 000 000 kronor. Ett reservationsanslag å detta belopp torde därför nu böra äskas. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att närmare bestämma i vad mån och på vad sätt medlen skola användas för nu angivna syften.

I syfte att neutralisera devalveringens återverkningar på konsumentprisivån torde vidare förfarandet med prisclearing böra utvidgas till att omfatta även kaffe. För detta ändamål bör inom livsmedelskommissionen inrättas en särskild clearingkassa för kaffe. På föredragning av chefen för finansdepartementet har Kungl. Maj:t tidigare denna dag beslutat att för riksdagen framlägga proposition angående bemyndigande att till en sådan clearingkassa överföra intäkterna av tullen, tilläggstullen och skatten å kaffe. Dessa medel böra sålunda användas för att hålla nere konsumentpriset på kaffe. Då de intäkter, som på detta sätt tillföras kassan, emellertid icke komma att förslå för att hålla kaffepriset på oförändrad nivå, vilket bör vara riktpunkten för handhavandet av denna clearing, torde ytterligare medel böra tillföras kassan. För detta ändamål erfordras ett särskilt anslag av 17 000 000 kronor.

Den av devalveringen direkt föranledda höjningen av levnadskostnadsindex har beräknats till i runt tal 2,5 enheter. Härav beräknas den av chefen för finansdepartementet i det tidigare åberopade anförandet till statsrådsprotokollet denna dag omförmälda ändringen av grunderna för prissättningen på tobaksvaror samt införandet av clearingen på kaffe tillsammans neutralisera en indexstegring med ungefär 1 enhet. För detta ändamål erfordras, såsom nyss nämnts, utöver ianspråktagandet av tullen, tilläggstullen och skatten å kaffe, ett särskilt anslag av 17 000 000 kronor. Genom importsubventioner å hudar och garvämnen, bomull och hushållsbränsle i den utsträckning, som motsvarar den nu beräknade prishöjningen på dessa varor, neutraliseras ytterligare en prisstegring med ungefär 1 enhet. För dessa sistnämnda ändamål beräknas, utöver tidigare anvisade och reserverade medel, åtgå omkring 37 000 000 kronor. Återstående del av det av mig föreslagna anslaget å 90 000 000 kronor för subventionering av importen beräknas tillsammans med det för prisnedsättning å vissa livsmedel upptagna beloppet av 63 000 000 kronor möjliggöra en ytterligare sänkning av

levnadskostnadsindex med omkring 1,5 enheter och innefattar därutöver en viss reserv för mötande av nu oförutsebara sekundära verkningar av devalveringen.

Jag vill understryka, att de belopp, som enligt vad jag nu föreslagit böra äskas å tilläggsstat till subventionsåtgärder, äro avsedda att disponeras i mån av behov efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall.

Hemställan.

Under åberopande av vad i det föregående anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att

dels godkänna de riktlinjer för handhavandet av importsubventioneringen under budgetåret 1949/50, som angivits i det föregående,

dels ock å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1949/50 under tolfte huvudtiteln anvisa

a) till *Subventionering av införseln av vissa varor* ett reservationsanslag av 90 000 000 kronor,

b) till *Prisnedsättning å vissa livsmedel* ett reservationsanslag av 63 000 000 kronor och

c) till *Prisclearing å kaffe* ett reservationsanslag av 17 000 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Olof Särnmark.